International Conference on
Linguistics, Literature And Translation

International Conference on Linguistics, Literature And Translation - double-blind peer-reviewed, monthly, open-access procedding published to get ecxellence on Research and Development. It publishes high-quality articles across the breadth of linguistics, literature and translation research. With its uniquely broad coverage, all articles are free to access across the globe, allowing authors to share their research and maximise its impact. The boletin on Linguistics, Literature And Translation is led by expert international editorial board members who take an objective approach to peer review, ensuring each research paper is reviewed and evaluated on its own scholarly merits and research integrity. Joining your work in the International Conference of Linguistics, Literature, and Translation means you will receive prompt and reliable publishing and a global platform for your research to reach its full potential.

TALABALARNING MUSTAQIL TA'LIM OLISH JARAYONIDA BILIMINI BAHOLASH BO'YICHA UMUMIY TALABLAR

Gulboyeva Shohista Ismat qizi

"Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" Milliy tadqiqot universitetining Qarshi irrigatsiya va agrotexnologiyalar instituti tadqiqotchisi
shohistagulboyeva1994@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada talabalarning mustaqil ta'lim olish jarayonida bilimini baholashning umumiy talab va usullari tahlil qilinadi. Baholash jarayoni faqatgina natijani ko'rsatish bilan cheklanmay, balki talabalarning ta'lim olish faoliyatini shakllantirish va rivojlantirishga ham xizmat qilishi lozim. Joriy va yakuniy baholash turlari, ularning ahamiyati, shuningdek, baholash mezonlarini aniqlash va plagiatning oldini olish bo'yicha zamonaviy yondashuvlar yoritilgan.

Kalit so'zlar

talabalarning bilimini baholash, mustaqil ta'lim, joriy nazorat, yakuniy nazorat, baholash mezonlari, plagiat.

Kirish.

Zamonaviy ta'lim jarayonida talabalar bilimini baholash tizimi nafaqat ularning o'zlashtirish darajasini aniqlash, balki mustaqil ta'lim olish faoliyatini rag'batlantirish va rivojlantirish vositasi sifatida ham qaralishi lozim. Talabalarning mustaqil ta'lim olish qobiliyatini shakllantirish bugungi kunda ta'lim sifati va natijadorligini oshirishning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Shu sababli, baholash tizimining aniqligi, shaffofligi va adolatliligi talabalar bilimini ob'ektiv baholash bilan birga ularning ta'lim olishga bo'lgan motivatsiyasini ham oshirishi kerak.

Mustaqil ta'lim olgan talaba faqatgina o'qituvchining yo'riqnomalariga tayanib qolmasdan, o'z bilim va ko'nikmalarini doimiy ravishda rivojlantirishga harakat qiladi. Shu bois, talabalarning bilimini baholash jarayoni ularning intellektual rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi, qiziqishlarini oshiruvchi va kelajakdagi kasbiy faoliyatiga tayyorgarlik ko'rishga yordam beruvchi tizim sifatida shakllantirilishi lozim.

Talabalarning bilimini baholash tizimi turli shakl va metodlarga asoslanadi. Umumiy nazorat turlari ichida joriy nazorat va yakuniy nazorat ajralib turadi. Joriy baholash talabaning dars jarayonidagi ishtiroki, amaliy mashg‘ulotlar va mustaqil ish faoliyati orqali aniqlanadi. Yakuniy baholash esa kurs yoki semestr davomida to‘plangan bilim va ko‘nikmalarni umumiy tekshirish va baholashga qaratilgan bo‘ladi. Ushbu ikki yondashuv birgalikda talabalarning ta’lim olish jarayonida ishtirokini nazorat qilish va ularning rivojlanish darajasini aniqlash imkonini beradi.
Bundan tashqari, ta’lim tizimida plagiat muammosi ham jiddiy e’tiborga olinishi lozim. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi bilan birga, talabalar tomonidan internet manbalaridan tayyor materiallarni ko‘chirish hollari ko‘payib bormoqda. Bu esa ta’lim jarayonining sifati va akademik halollik tamoyillariga putur yetkazishi mumkin. Shu sababli, baholash jarayoni talabalarni mustaqil fikrlashga o‘rgatadigan, ijodkorlik va tahliliy yondashuvni shakllantiradigan usullar asosida tashkil etilishi zarur.

Materiallar.

Talabalarning mustaqil ta’lim olish jarayonini samarali tashkil etish uchun baholash tizimi muhim vosita hisoblanadi. Baholash jarayoni nafaqat talabalar bilimining joriy holatini aniqlash, balki ularning ta’lim olishga bo‘lgan motivatsiyasini oshirish, o‘zlashtirish darajasini nazorat qilish va ta’lim sifati bo‘yicha tahliliy ma’lumotlar to‘plashga ham xizmat qiladi.
Samarali baholash tizimi quyidagi talablarga javob berishi kerak:
Obyektivlik – talabalar bilimini shaxsiy xolis fikr va tashqi omillardan mustaqil baholash.
Shaffoflik – baholash mezonlari oldindan aniq belgilangan bo‘lishi va talabalarga tushunarli shaklda yetkazilishi kerak.
Moslashuvchanlik – fan va ta’lim shakliga qarab turli baholash usullaridan foydalanish imkoniyati.
Motivatsion xususiyat – talabalarni faol ishtirok etishga va mustaqil ta’lim olishga undashi kerak.

Tadqiqot va usullar.

Talabalarning bilimini baholash usullari
Talabalarning mustaqil ta’lim olish jarayonida bilimini baholash uchun turli metodlar va usullardan foydalaniladi. Ular orasida joriy nazorat va yakuniy nazorat asosiy o‘rin tutadi.
Joriy nazorat talabalarning o‘quv materiallarini bosqichma-bosqich o‘zlashtirish darajasini aniqlash va o‘qituvchi bilan doimiy aloqa o‘rnatish imkonini beradi. Bu baholash shakli talabaga o‘z bilimlarini muntazam mustahkamlashga yordam beradi hamda uning o‘quv jarayoniga faolligini oshiradi.
Joriy nazorat talabalarga o‘z bilim saviyasining o‘sish darajasi, o‘quv materialini qanchalik o‘zlashtirganligi, qaysi mavzular bo‘yicha qo‘shimcha bilimga ehtiyoj borligi, ta’lim olish metodikasining samaradorligi kabilarni aniqlashga yordam beradi:
Bundan tashqari, joriy baholash o‘qituvchiga dars berish uslubining samaradorligini baholash, talabalar o‘zlashtira olmagan muammoli masalalarni aniqlash va o‘quv jarayonini takomillashtirishga imkon yaratadi. Shu sababli, joriy nazorat muntazam o‘tkazilishi kerak, biroq talabalar va o‘qituvchilar uchun ortiqcha yuklamalar yaratmasligi lozim.

Natijalar.

Joriy baholash shakllari quyidagilar bo‘lishi mumkin:
Og‘zaki savol-javob – talabalar bilimini auditoriya mashg‘ulotlarida aniqlash;
Test sinovlari – o‘quv materialini qay darajada o‘zlashtirilganligini baholash;
Loyihaviy ishlar – talabalar tomonidan ilmiy-tadqiqot yoki amaliy loyihalar yaratish orqali bilim va ko‘nikmalarni tekshirish;
Insholar va esse yozish – talabaning mustaqil fikrlash va tahlil qilish qobiliyatini baholash.
Yakuniy nazorat talabalarning kurs davomida to‘plagan bilim va ko‘nikmalarini umumiy

tekshirish va baholashga yo‘naltirilgan. Ushbu baholash shakli ta’lim jarayoni bo‘yicha erishilgan natijalarni aniqlash va yakuniy xulosa chiqarish imkonini beradi.
Yakuniy baholash quyidagi shakllarda amalga oshirilishi mumkin:
Yakuniy test va imtihonlar – talabalar tomonidan butun kurs bo‘yicha to‘plangan bilimlarni tahlil qilish.
Diplom va kurs ishlari – ilmiy yoki amaliy yo‘nalishdagi ishlarni yozish orqali bilim va mustaqil tadqiqot olib borish qobiliyatini aniqlash.
Prezentatsiyalar va himoyalar – talabalar tomonidan taqdim etiladigan ilmiy-tahliliy ishlar, loyiha va amaliy ishlar.
Yakuniy nazorat talabalarning akademik natijalarini baholash va ularning bilim saviyasini aniqlashning muhim vositasi hisoblanadi. Shu sababli, uning mezonlari aniq va shaffof bo‘lishi kerak.
Baholash tizimining shaffofligi va adolatliligi talaba va o‘qituvchi o‘rtasidagi ishonchni mustahkamlash, ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Baholash mezonlari: aniq va tushunarli bo‘lishi – baholash mezonlari oldindan belgilangan va talabalarga ma’lum bo‘lishi kerak; obyektivlik va xolislik – baholar shaxsiy fikr va xolis bo‘lmagan yondashuvlarga asoslanmasligi lozim; moslashuvchanlik – baholash tizimi turli ta’lim yo‘nalishlari va fanlarga mos bo‘lishi kerak.
Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, baholash mezonlari aniq va shaffof bo‘lgan guruhlarda talabalar ta’lim jarayoniga yanada mas’uliyat bilan yondashgan, bilim olish jarayoniga faolroq jalb qilingan va akademik natijalari yaxshilangan.
Elektron ta’lim resurslarining kengayishi bilan birga, akademik halollikni buzish holatlari, jumladan, plagiat muammosi ham dolzarb masalaga aylandi. Talabalar ilmiy ishlarni mustaqil ravishda bajarmay, internet va boshqa manbalardan nusxa ko‘chirishga moyilligi kuzatilmoqda.
Muhokamalar.
Plagiatning oldini olish uchun quyidagi choralar ko‘rilishi lozim:
Akademik halollikni targ‘ib qilish – talabalarni mustaqil ish yozishga undash, intellektual mehnatga hurmat hissini shakllantirish.
Antiplagiat dasturlaridan foydalanish – barcha ilmiy va yozma ishlarni maxsus dasturlar orqali tekshirish.
Ijodiy va innovatsion yondashuvni rivojlantirish – mustaqil ishlarga kreativ va tanqidiy fikrlashga asoslangan topshiriqlar kiritish.
Og‘zaki taqdimotlar va suhbatlar o‘tkazish – talabaning ilmiy ish mazmunini tushunganligini tekshirish.
Talabalar bilimini baholash jarayonini takomillashtirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim:
Talabalar uchun baholash mezonlarini oldindan tushuntirish – baholash jarayoni shaffof bo‘lishi kerak.
Joriy va yakuniy baholash tizimlarini uyg‘unlashtirish – baholash talabaning o‘sish dinamikasini aks ettirishi lozim.
Innovatsion baholash usullaridan foydalanish – raqamli texnologiyalar va interaktiv usullarni joriy etish.
Xulosa.
Talabalarning mustaqil ta’lim olish jarayonida bilimini baholash samarali ta’lim tizimini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Baholash tizimi nafaqat talabalarning bilim darajasini aniqlash, balki ularning ta’lim jarayoniga bo‘lgan motivatsiyasini oshirish, mustaqil fikrlash va

tahlil qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qilishi lozim.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, baholash jarayoni shaffof va obyektiv bo‘lganda talabalar ta’lim jarayoniga yanada mas’uliyat bilan yondashadi, bilim olishga bo‘lgan ishtiyoqi ortadi va akademik natijalari yaxshilanadi. Joriy va yakuniy baholash tizimlarining uyg‘unligi talabalarning bilimlarini bosqichma-bosqich rivojlantirish va o‘zlashtirish darajasini muntazam nazorat qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, baholash tizimining moslashuvchanligi turli ta’lim yo‘nalishlariga mos kelishi va har bir talabaning individual o‘sish trayektoriyasini hisobga olishi muhimdir.

Plagiatning oldini olish va akademik halollikni targ‘ib qilish talabalarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, ularning mustaqil ilmiy-tadqiqot faoliyatiga bo‘lgan qiziqishini oshirishga yordam beradi. Antiplagiat dasturlaridan foydalanish, mustaqil ishlarni og‘zaki taqdimot qilish va interaktiv baholash usullarini joriy etish ushbu muammoni hal etishga ko‘maklashadi.

Adabiyotlar:

1. Abdullayeva Sh.Sh. Xolmamatova L.A. Pedagogika. Oliy o‘quv yurtlari talabalari uchun o‘quv qo‘llanma. TAQI, 2005. – 139 b.
2. Вайнатовский А.И. Органзационные формы произведственного обучения в учебных заведениях профтехоброзования. – М: 1990
3. Saydaxmedov N., Ochilov A. Yangi pedagogik texnologiya mohiyati va zamonaviy loyihasi. Toshkent, 1999.–B.7–8.
4. Mavlyanov A., Abdalova S., Allambergenova M., Ilyasova Z. O‘quv mashg‘ulotlarini tashkil etishda ta’lim texnologiyalari. O‘quv qo‘llanma. –Toshkent, 2013. 142 bet.